

INFORME SOBRE EL TOPÒNIM BORRIANA I BURRIANA

Ponent: D. Germà Colón i Domènec
Ple: 30 de novembre de 1993

1. El problema

El problema que és planteja és de caràcter pràctic: determinar quina és la forma genuïna del topònim castellanenc, el qual en la nomenclatura oficial castellana és *Burriana*. En valencià, ¿és *Borriana* o *Burriana*?

L'etimologia és desconeguda per complet. Cap de les moltes propostes etimològiques que s'han llançat no satisfan i estan mancades de qualsevol esperit científic.¹ Sabem que és un nom antiquíssim, probablement pre-romà, encara que hi entra en la formació el sufix llatí -ANAM, però ignorem la índole i la significació exacta del radical.

A la Plana jo he sentit sovint les dues solucions *Borriana* i *Burriana*, i encara esporàdicament una tercera *Boriana* (en aquest darrer cas sempre he tingut la sensació d'una cosa artificial).

2. La documentació medieval

La documentació antiga és abundant, donada la importància d'aquesta població (no dic ciutat perquè, en un començament, el títol solament correspondia a València, cap i casal del Regne cristià), del paper que juga en la nostra història des de l'època de la Conquesta pel rei Jaume I. Però tanta documentació no pareix ajudar a resoldre la qüestió.

Precisament l'anomenat *Aureum Opus*, en l'edició d'Alanya del 1515, que és la que tots utilitzem, copia la part de la *Crònica* jaumina relativa a la conquesta de València i comença en la seua primera pàgina esmentant *Borriana*; hi és dit:

“mas consell-vos-en, en quant yo sé en entén, que anets a *borriana* per aquesta rahó: com lo loch de *borriana* és pla e és prop de vostra terra.”²

Tot seguit la mateixa edició duu també, en uns altres passatges, *Burriana*:

... al sol exit manam que donassen la ració e preseren-
la tota aquell dia e en l'altre dia moguem de *burriana* e ab
nostra batalla feta e ab nostres caualls armats, que podien
ésser de XII tro a XV, passam de prop moruedre...”³

L'historiador Martí de Vicià, fill de la localitat, que escriu en castellà la *Crònica de València*, posa *Burriana* (almenys així fou imprès al segle XVI)⁴, però en un text ològraf de l'autor, que és reproduït per C. Sarthou Carreres, es llig clarament *Borriana*.⁵

Estos casos d'alternança *Borriana* i *Burriana* que hem exposat ací (però no el de *Burriana*)⁶ es repeteixen en tota la documentació medieval. Si en l'acta de consagració de la catedral de Tortosa de 28 de novembre de l'any 1178 consta *Burriana*,⁷ com en el 1210 en el *Repartiment* editat pel P. Ramón de María,⁸ en canvi en la confirmació datada el 3 de setembre de 1225 de la donació del castell de Fadrell a la dita catedral de Tortosa apareix *Borriana*.⁹

Passant a les cròniques, el nostre topònim figura en bon lloc en les quatre principals: *Crònica de Jaume I*, *Crònica de Desclot*, *Crònica de Muntaner* i *Crònica de Pere el Cerimoniós*. Ara bé, si el nombre d'esments com a *Borriana* és una miqueta superior, la solució *Burriana* també hi figura molt, i hem de tenir en compte que les variants manuscrites ens donen solucions par a tots els gusts. Per exemple, si Jaume I (o qui en fóra l'autor) escriu en el manuscrit de Poblet una de les dues solucions, els manuscrits, del comte d'Ayamans o de la Biblioteca de Catalunya ens en donen la contrària. El mateix puc dir dels altres texts considerats i en són nombrosos. Crec innecessari adduir ací pedantescament tota una llarga llista de mencions en romanç i en llatí de *Borriana* versus *Burriana* ens els *Furs de València*, *Corts valencianes* de Ferran el Catòlic, Carles I, dels tres Felips austriacs, obres històriques amb instruments arxivístics sobre Vila-real per J:M: Doñate Sebastià i tantes més.¹⁰ Tinc però a las disposició del Consell Valencià de Cultura tots aquests materials. Tanmateix insistisc: amb la documentació medieval es poden defensar l'una i l'altra opció: BORRIANA i BURRIANA.

3. L'estructura del topònim

Partint del cos del topònim *Borriana-Burriana*, hi hem de considerar la debilitat fonètica de la vocal inicial, àtona i en contacte amb una consonant bilabial; a més, i sobretot tenim la presència d'un so anterior o palatal [i] darrere la vocal O/U en litigi. Ací s'ha de produir necessàriament una tendència al tancament en U, això és cap a un resultat BURRIANA.

El fet singular que la solució BORRIANA també s'haja mantingut en l'escriptura des del començament i igualment en la pronunciació de la Plana, mostra una resistència fonètica a unes tendències naturals cap a la velarització em U. Això és un senyal que la vocal àtona originària devia ser una O (*Borriana*). El procés invers **Burriana > *Borriana*, per evidents raons d'evolució històrico-lingüístiques, no s'hauria pogut produir mai. És doncs l'abundor de formes medievals la que, al cap i a la fi, serveix per fer veure l'arrelament de *Borriana*, davant un entorn glotològic desfavorable.

Hi queda també la qüestió de la pertinença a un determinat sistema lingüístic. En valencià genuí no hi ha començaments de síl laba en **BURR-*; totes les formes que es poden adduir arranquen de derivats de *burro*, terme manllevat en època recent al castellà. Recordem que castissament en diem *ruc*, *ruquet*, o *ase*. Per contra, BORR-compta en l'idioma amb tot un seguit de paraules pròpies: *borra*, *borradura*, *borrar*, *borratxa*, *borraina*, *borratja* o *borraja* (cf. Cavanilles), *borró* i tants altres.

4. Conclusió

El poble de la bella ciutat de la Plana és el que ha de decidir entre les dues solucions del topònim que la documentació medieval valenciana li ofereix. Qualsevol podria ésser acceptada, sense pèrdua del caràcter autòcton del nom. Ara bé, el sistema lingüístic parla amb una evidència meridiana per la solució **Borriana**, solució que té no solament a favor seu els esments medievals i de l'època foral grafiats amb *BORR-*, sinó també el geni i la estructura verdadera de la llengua.

NOTES

¹ Vegeu les crítiques de J.M. Palomero Almela, *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. LII, 1976, pp. 108-110 i de D. Fletcher Valls, *ibidem*, pp. 260-262.

² Facsímil a càrrec de M.D. Cabanes Percourt, València 1972, p. 18

³ *Ibidem*, p. 37

⁴ *Geografía General del Reino de Valencia*, dirigida por F. Carreras y Candi *Provincia de Castellón* por Carlos Sarthou Carreres, Barcelona, A. Martín, s.d., p. 771 (reproducció facsimilar del foli CXXXVIII: "De la villa de Buriana"). Els motius d'escriure *Buriana* són de preferències pseudoetimològiques de Viciano, no crec en cap possibilitat de desfonologització.

⁵ *Ibidem*, p. 776 (segona ratlla del document).

⁶ La forma *Buriana* apareix una vegada (hàpax legòmenon) al capítol 215 de la *Crònica* del rei Jaume, al costat justament de *Burriana*; així mateix *Boriana* hi ix una volta al cap. 156 junt amb *Borriana*. Són grafies sense cap transcendència.

⁷ *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. VII, 1926, p. 181.

⁸ *El Repartiment de Burriana y Villarreal*, València, 1935, p. 5.

⁹ *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. VII, 1926, p. 183.

¹⁰ També es pot comprovar la coexistència de *Borriana* i *Burriana*, en la documentació d'un lapse de temps limitat, en l'article de V.García Edo, *La reincorporación de Burriana a la corona real. 1336-1341*, in *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, vol. LXIII, 1987, pp. 541-559.